

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

7 noiembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Articolul 3 alineatul (1) – Articolul 6 alineatul (1) – Articolul 7 alineatul (1) – Directiva 2008/48/CE – Articolul 10 alineatul (2) – Contracte de credit pentru consumatori – Legalitatea garantării creanței rezultate din acest contract cu un bilet la ordin emis în alb – Cerere de plată a datoriei cambiale – Întinderea competenței instanței”

În cauzele conexe C-419/18 și C-483/18,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia Praga-Sud din Varșovia, Polonia) și, respectiv, de Sąd Okręgowy w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (Tribunalul Regional din Opole, Secția a doua civilă, Polonia), prin deciziile din 13 februarie și din 3 iulie 2018, primite de Curte la 26 iunie și, respectiv, la 24 iulie 2018, în procedurile

Profi Credit Polska S.A.

împotriva

Bogumiła Włostowska,

Mariusz Kurpiewski,

Kamil Wójcik,

Michał Konarzewski,

Elżbieta Kondracka-Kłębecka,

Monika Karwowska,

Stanisław Kowalski,

Anna Trusik,

Adam Lizoń,

Włodzimierz Lisowski (C-419/18)

și

Profi Credit Polska S.A.

* Limba de procedură: polona.

împotriva

OH (C-483/18),

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședinta Curții, domnii M. Safjan și L. Bay Larsen și doamna C. Toader (raportoare), judecători,

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, de J. Vlácil și de S. Šindelková, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de G. Goddin, de K. Herbout-Borcak și de N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 3 alineatul (1), a articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), precum și a dispozițiilor Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, în JO 2010, L 199, p. 40, în JO 2011, L 234, p. 46, în JO 2015, L 36, p. 15).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între Profi Credit Polska S.A., pe de o parte, și doamna Bogumiła Włostowska, domnii Mariusz Kurpiewski, Kamil Wójcik și Michał Konarzewski, doamnele Elżbieta Kondracka-Kłębecka și Monika Karwowska, domnul Stanisław Kowalski, doamna Anna Trusik, precum și domnii Adam Lizoń și Włodzierz Lisowski, pe de altă parte, și între Profi Credit Polska S.A., pe de o parte, și OH, pe de altă parte, în legătură cu cererile de plată a datoriilor cambiale rezultate din creanțe care decurg din contracte de credit, în temeiul unor bilete la ordin emise în alb de către aceștia din urmă.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

- 3 Al douăzecilea și al douăzeci și patrulea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât contractele ar trebui redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar consumatorului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a analiza toate clauzele și, în caz de dubiu, ar trebui să prevaleze interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator;

[...]

întrucât autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii”.

- 4 Articolul 1 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] și un consumator.”

- 5 Articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată prevede următoarele:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

- 6 Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede:

„Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

- 7 Potrivit articolului 5 din această directivă:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. [...]”

- 8 Articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

9 Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

Directiva 2008/48

10 După cum precizează articolul 1, obiectul Directivei 2008/48 este de a armoniza anumite aspecte ale normelor statelor membre în materie de contracte de credit pentru consumatori.

11 Articolul 10 alineatul (2) din această directivă enumeră, printre altele, informațiile care trebuie să fie menționate în mod clar și concis în contractele de credit.

12 Articolul 14 din directiva menționată instituie, în cadrul contractului de credit și în beneficiul consumatorului, un drept de retragere fără ca acesta să fie obligat să prezinte un motiv.

13 Articolul 17 din Directiva 2008/48, intitulat „Cesiunea de drepturi”, prevede la alineatul (1):

„În cazurile în care drepturile creditorului în temeiul unui contract de credit sau contractul însuși se cesionează unei terțe persoane, consumatorul are dreptul să invoce împotriva cesionarului orice mijloc de apărare la care putea recurge împotriva creditorului inițial, inclusiv dreptul la compensare, în cazul în care aceasta este permisă în statul membru în cauză.”

14 Articolul 19 din această directivă precizează modalitățile de calculare a dobânzii anuale efective aferente creditului de consum.

15 Articolul 22 din directiva menționată, intitulat „Armonizarea și natura imperativă a prezentei directive”, prevede:

„(1) În măsura în care prezenta directivă conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele stabilite în prezenta directivă.

(2) Statele membre se asigură că consumatorii nu pot renunța la drepturile care le-au fost conferite prin dispozițiile de drept intern care transpun prezenta directivă sau corespund acesteia.

(3) Statele membre se asigură, de asemenea, că dispozițiile pe care le adoptă în transpunerea prezentei directive nu pot fi eludate, ca urmare a modului în care sunt formulate contractele, în special prin integrarea tragerilor sau a contractelor de credit care intră în domeniul de aplicare a prezentei directive în contracte de credit al căror caracter sau scop ar face posibilă evitarea aplicării acestei directive.

(4) Statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că consumatorii nu își pierd protecția acordată prin prezenta directivă datorită alegerii legii unui stat nemembru ca lege aplicabilă contractului, în cazul în care contractul de credit are o strânsă legătură cu teritoriul unuia sau mai multor state membre.”

16 Potrivit articolului 23 din aceeași directivă, intitulat „Sanțiuni”:

„Statele membre stabilesc normele de sancționare aplicabile în cazul încălcării dispozițiilor de drept intern adoptate în temeiul prezentei directive și întreprind toate măsurile necesare pentru a asigura că acestea sunt aplicate. Aceste sancțiuni trebuie să fie eficiente, proporționale și cu efect de descurajare.”

Dreptul polonez

- 17 Articolul 10 din ustawa prawo wekslowe (Legea privind biletele la ordin) din 28 aprilie 1936, cu modificările ulterioare (Dz. U. din 2016, poziția 160) (denumită în continuare „Legea privind biletele la ordin”), prevede că dacă biletul la ordin, incomplet în momentul emiterii, este completat în mod neconform acordului încheiat, posesorului acestuia nu i se poate opune nerespectarea prevederilor din acordul încheiat, cu excepția cazului în care a obținut biletul la ordin cu rea-credință sau a săvârșit o neglijență gravă la dobândirea acestuia.
- 18 Această dispoziție este aplicabilă biletului la ordin în temeiul articolului 103 al doilea paragraf din această lege.
- 19 Potrivit articolului 17 din legea menționată, persoanele de la care se pretinde valorificarea drepturilor rezultate din biletul la ordin nu îi pot opune posesorului biletului la ordin excepții bazate pe relația lor personală cu emitentul sau cu posesorii anteriori, cu excepția cazului în care, atunci când a obținut biletul la ordin, posesorul a acționat cu bună știință în detrimentul debitorului.
- 20 Conform articolului 101 din Legea privind biletele la ordin:
- „Biletul la ordin conține:
- 1) denumirea «bilet la ordin» în textul documentului, exprimată în limba în care acesta a fost emis;
 - 2) promisiunea necondiționată de a plăti o sumă determinată;
 - 3) scadența;
 - 4) locul unde trebuie efectuată plata;
 - 5) numele persoanei în favoarea sau în numele căreia urmează să se efectueze plata;
 - 6) locul și data emiterii biletului la ordin;
 - 7) semnătura emitentului biletului la ordin.”
- 21 Potrivit articolului 233 alineatele 1 și 2 din ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (Legea privind Codul de procedură civilă) din 17 noiembrie 1964, textul consolidat, cu modificările ulterioare (Dz. U. din 2018, poziția 155) (denumită în continuare „kpc”), instanța apreciază credibilitatea și valoarea probantă a dovezilor prezentate, pe baza unei analize aprofundate a elementelor strânse. Pe aceeași bază, instanța apreciază semnificația refuzului unei părți de a prezenta o probă sau a conduitei acesteia de obstrucționare a instrumentării cauzei cu care este sesizată.
- 22 În temeiul articolului 248 alineatul 1 din kpc, orice persoană este obligată să prezinte, la cererea instanței, în locul și în termenul stabilite, orice documente de care dispune și care constituie proba unui fapt relevant pentru soluționarea cauzei, cu excepția cazului în care documentele respective conțin informații confidențiale.
- 23 Rezultă din articolul 321 alineatul 1 din kpc că instanța „nu se poate pronunța cu privire la o chestiune care nu face obiectul cererii și nici nu poate statua cu depășirea limitelor cererii”.
- 24 În conformitate cu articolul 339 alineatele 1 și 2 din acest cod, instanța pronunță o hotărâre în lipsă atunci când părătul nu s-a înfățișat la termenul fixat pentru judecată și nici nu a prezentat observații orale sau scrise. În acest caz, informațiile comunicate de reclamant sunt considerate drept veritabile

alegații bazate pe situația de fapt evocată în cererea introductivă sau în memoriile notificate părâtului înainte de ședința de judecată, cu excepția cazului în care acestea suscită îndoieli sau sunt considerate ca vizând eludarea legii.

- 25 Dispozițiile Directivei 2008/48 au fost transpuse în dreptul polonez prin ustawa o kredycie konsumenckim (Legea privind contractele de credit pentru consumatori) din 12 mai 2011, textul consolidat, cu modificările ulterioare (Dz. U. din 2016, poziția 1528) (denumită în continuare „Legea privind contractele de credit pentru consumatori”). Articolul 41 din aceasta prevede:

„l. Biletul la ordin [...] [al] unui consumator, remis creditorului în scopul executării sau al garantării executării unei prestații rezultate din contractul de credit pentru consumatori, trebuie să conțină mențiunea «nu la ordin» sau o altă mențiune cu aceeași semnificație.

2. În cazul în care creditorul acceptă un bilet la ordin [...] care nu conține mențiunea «nu la ordin», iar acest bilet la ordin [...] este transferat altei persoane, creditorul are obligația să repare prejudiciul cauzat consumatorului prin plata biletului la ordin [...].

3. Dispozițiile alineatului 2 se aplică și în situația în care biletul la ordin sau cecul a ajuns în posesia altei persoane contrar voinței creditorului.

[...]”

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-419/18

- 26 Profi Credit Polska este o societate cu sediul în Polonia, al cărei obiect de activitate constă în special în acordarea de credite. Această societate a încheiat cu fiecare debitor contracte de credit de consum în cadrul cărora plata creanței este garantată prin emiterea unui bilet la ordin incomplet, denumit „bilet la ordin în alb”, care nu este inițial completat cu nicio sumă. Ca urmare a neexecutării obligațiilor contractuale de către împrumutați, Profi Credit Polska, care este și beneficiarul acestor bilete la ordin, le-a completat prin înscrierea unei sume.
- 27 Din anul 2016, Profi Credit Polska a sesizat instanța de trimitere cu diferite cereri de plată a sumelor indicate în respectivele bilete la ordin.
- 28 Această instanță arată că, în toate litigiile aflate pe rolul său, recuperarea de către reclamantă a creanțelor sale este urmărită exclusiv în temeiul biletelor la ordin (relație denumită în continuare „raport cambial”). Întrucât reclamanta nu a furnizat contractele de credit, doar în primul dintre litigiile principale instanța de trimitere are la dispoziție, datorită părâtei, contractul care constituie raportul juridic ce stă la baza obligației cambiale (denumit în continuare „raportul fundamental”). În celelalte cauze, părâții nu și-au exprimat poziția. Prin urmare, aceeași instanță a hotărât să nu admită cererea reclamantei de a soluționa cauzele pe calea procedurii de somație de plată, ci să le trateze pe calea procedurii ordinare.
- 29 Instanța de trimitere ridică, în primul rând, problema dacă, în conformitate cu Directivele 93/13 și 2008/48, un profesionist care are calitatea de creditor poate beneficia în mod legal de garantarea rambursării unei creanțe rezultate dintr-un contract de credit de consum față de un împrumutat-consumator printr-un bilet la ordin emis în alb de acesta din urmă.

- 30 Această instanță precizează că, în urma emiterii unui bilet la ordin, ia naștere o obligație abstractă. Din reglementarea națională ar rezulta că, în cazul unei cereri de plată întemeiate pe un bilet la ordin, întinderea controlului instanței s-ar limita la raportul cambial și nu s-ar putea extinde la raportul fundamental aflat la originea raportului cambial. Potrivit instanței menționate, imposibilitatea de a examina din oficiu dacă clauzele contractului care constituie raportul juridic fundamental ce stă la baza obligației cambiale pot fi declarate abuzive nu ar reprezenta o consecință a limitelor procedurii, ci doar a forței probante specifice a biletului la ordin ca titlu de valoare ce încorporează obligația debitorului.
- 31 Instanța de trimitere arată că, pentru a se conforma cerințelor care rezultă din articolele 10 și 103 din Legea privind biletele la ordin, biletul la ordin în alb presupune întotdeauna încheierea între emitent și beneficiar a unui acord care stabilește modul de completare a biletului la ordin (denumit în continuare „acord cambial”). Conform jurisprudenței naționale, acest acord ar avea drept consecință „constituirea în favoarea debitorului a dreptului de a opune” primului creditor „faptul că acesta nu a completat biletul la ordin conform dispozițiilor acordului, ceea ce, între altele, atenuează caracterul abstract al biletului la ordin”.
- 32 Astfel, potrivit instanței menționate, nu există nicio îndoială că instanța sesizată cu litigii precum litigiile principale în discuție poate examina conformitatea completării biletului la ordin cu acordul încheiat doar în cazul invocării unei excepții în acest sens de către debitor. În procedurile cambiale, instanța națională nu ar avea, așadar, niciun temei legal pentru a examina din oficiu raportul juridic fundamental, cu excepția situației în care pârâtul ridică excepții, ceea ce ar avea drept consecință extinderea litigiului astfel încât acesta să includă și raportul fundamental.
- 33 În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema întinderii competenței sale în cadrul unui acțiuni în plată introduse de un profesionist împotriva unui consumator în temeiul unui bilet la ordin. Astfel, ca urmare a jurisprudenței Curții referitoare la competențele și la obligațiile instanței naționale care judecă litigii care intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 și în special la obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze care figurează într-un contract supus aprecierii sale, această instanță solicită să se stabilească dacă o asemenea jurisprudență este aplicabilă și clauzelor unui contract încheiat de un consumator în cadrul unui litigiu în care profesionistul urmărește recuperarea creanței sale în temeiul unui bilet la ordin emis în alb, care garantează executarea respectivei creanțe. Problemele ridicate de instanța menționată au în vedere de asemenea impactul unei asemenea examinări în raport cu principiul disponibilității, astfel cum este acesta prevăzut la articolul 321 alineatul 1 din kpc, potrivit căruia instanța nu se poate pronunța cu privire la o chestiune care nu face obiectul cererii și nici nu poate statua cu depășirea limitelor cererii.
- 34 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia Praga-Sud din Varșovia, Polonia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 3 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 și Directiva 2008/48/CE, în special articolul 10, articolul 14, articolul 17 alineatul (1) și articolul 19 din aceasta, se opun unei reglementări naționale care permite garantarea unei creanțe a unui creditor care are calitatea de profesionist față de un debitor care are calitatea de consumator prin intermediul unui bilet la ordin incomplet (în alb)?
- 2) Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că impun instanței sesizate cu soluționarea unui litigiu în circumstanțele menționate la prima întrebare să examineze din oficiu dacă prevederile contractului care constituie raportul juridic fundamental ce stă la baza obligației cambiale nu conțin clauze contractuale abuzive, chiar și în situația în care cererea profesionistului reclamant se bazează exclusiv pe biletul la ordin?”

Cauza C-483/18

- 35 Litigiul principal dintre Profi Credit Polska, pe de o parte, și OH, pe de altă parte, privește împrejurări comparabile cu cele în discuție în cauza C-419/18.
- 36 Prin hotărârea din 15 mai 2017, Sąd Rejonowy w Opolu (Tribunalul Districtual din Opole, Polonia) a respins acțiunea introdusă de Profi Credit Polska împotriva OH privind plata sumei de 9 494,21 złoty polonezi (PLN) (aproximativ 2 211,69 euro).
- 37 Cu toate că erau îndeplinite condițiile necesare pentru pronunțarea unei hotărâri în lipsă, instanța de prim grad a respins cererea Profi Credit Polska ca urmare a îndoielilor exprimate de această instanță cu privire la conținutul real al legăturii contractuale existente între părți, pentru motivul că instanța s-a aflat în imposibilitatea de a examina clauzele contractului de împrumut. Astfel, deși instanța menționată solicitase Profi Credit Polska să furnizeze acordul cambial, precum și contractul de împrumut, această cerere a rămas fără răspuns. Pe de altă parte, din alte contracte standard încheiate de această societate ar reieși că ar exista o diferență semnificativă între suma împrumutată și cea care trebuie să fie rambursată.
- 38 Profi Credit Polska a declarat apel împotriva hotărârii în primă instanță întrucât a considerat că, pentru a încasa un bilet la ordin, îi revenea doar obligația de a-l prezenta completat corespunzător și semnat.
- 39 Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă o instanță sesizată cu o acțiune formulată împotriva unui consumator de un reclamant care are calitatea de profesionist (denumit în continuare „beneficiarul”) întemeiată pe un bilet la ordin poate examina din oficiu excepții referitoare la raportul fundamental atunci când deține informații privind un posibil viciu care afectează respectivul raport juridic, fără a avea însă la dispoziție contractul de credit de consum. Amintind mai întâi că jurisprudența națională acordă o importanță specială acordului cambial în cazul unui bilet la ordin emis în alb, instanța menționată subliniază că obligația cambială își are izvorul în acest contract, chiar dacă obligația și dreptul corelativ nu iau naștere decât după ce beneficiarul a completat formularul de bilet la ordin.
- 40 În aceste condiții, Sąd Okręgowy w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (Tribunalul Regional din Opole, Secția a doua civilă, Polonia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dispozițiile Directivei 93/13 [...], în special articolul 3 alineatele (1) și (2), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din aceasta, precum și dispozițiile Directivei 2008/48 [...], în special articolul 22 alineatul (3) din aceasta, trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări a articolului 10 coroborat cu articolul 17 din Legea din 28 aprilie 1936 privind biletele la ordin potrivit căreia nu este permis ca o instanță să acționeze din oficiu în cazul în care are convingerea puternică și legitimă, bazată pe elemente de probă care nu provin de la părți, că contractul care stă la baza raportului juridic fundamental este, cel puțin parțial, nul, reclamantul își întemeiază pretențiile pe un bilet la ordin în alb, iar pârâtul nu ridică obiecții și adoptă un comportament pasiv?”

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

- 41 Este necesar, mai întâi, să se arate că Directiva 2008/48 nu a realizat o armonizare în ceea ce privește utilizarea biletului la ordin ca garanție a unui credit pentru consumatori, astfel încât articolul 22 din aceasta nu este aplicabil în împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctele 34-37).
- 42 În continuare, nici dreptul de retragere și nici calcularea dobânzii anuale efective nu fac obiectul litigiilor principale în discuție, astfel încât nici articolele 14 și 19 din această directivă nu sunt aplicabile în asemenea împrejurări.
- 43 În sfârșit, nici articolul 17 din directiva menționată nu este pertinent, întrucât întrebările preliminare nu privesc cesiunea drepturilor creditorului unei terțe persoane, prevăzută la acest articol.
- 44 În consecință, întrucât articolele 14, 17, 19 și 22 din Directiva 2008/48 nu sunt pertinente pentru litigiile principale, se va răspunde la întrebările adresate numai în lumina articolului 3 alineatul (1), a articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și a articolului 10 din Directiva 2008/48.

Cu privire la prima întrebare în cauza C-419/18

- 45 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și articolul 10 din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care permite garantarea plății unei creanțe rezultate dintr-un contract de credit de consum, încheiat între un profesionist și un consumator, prin intermediul unui bilet la ordin emis în alb.
- 46 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în cadrul politicilor Uniunii, protecția consumatorilor, care se află într-o poziție de inferioritate în raport cu profesioniștii, întrucât trebuie considerați ca fiind mai puțin informați, mai slabi din punct de vedere economic și mai puțin experimentați din punct de vedere juridic decât cocontractanții lor, este consacrată la articolul 169 TFUE, precum și la articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (Hotărârea din 27 martie 2019, *slawo*, C-681/17, EU:C:2019:255, punctul 32 și jurisprudența citată).
- 47 În acest context, trebuie amintit, pe de o parte, că, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, instanțelor naționale le revine obligația de a înlătura aplicarea clauzelor abuzive pentru ca ele să nu producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care consumatorul se opune (Hotărârea din 26 martie 2019, *Abanca Corporación Bancaria și Bankia*, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 52, precum și jurisprudența citată). Pe de altă parte, potrivit articolului 7 alineatul (1) din directiva menționată coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia, statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști (Hotărârea din 3 aprilie 2019, *Aqua Med*, C-266/18, EU:C:2019:282, punctul 42 și jurisprudența citată).

- 48 În primul rând, trebuie să se arate că, deși reglementarea națională în discuție în litigiul principal permite emiterea unui bilet la ordin pentru garantarea plății creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum, obligația de a emite un astfel de bilet nu izvorăște din această reglementare, ci din contractele de credit încheiate între părți.
- 49 Trebuie subliniat de asemenea faptul că biletele la ordin în discuție în litigiul principal prezintă caracteristici specifice. Astfel, trebuie să se constate că aceste bilete sunt inițial incomplete, fiind emise în alb, cu alte cuvinte, fără a conține niciun quantum. Sumele sunt înscrise ulterior pe aceste bilete la ordin de către profesionist, în mod unilateral.
- 50 În această privință, reiese din articolele 10 și 101 din Legea privind biletele la ordin că, deși menționarea sumei datorate constituie în mod normal o condiție de validitate a unui bilet la ordin, este posibilă emiterea unui bilet la ordin în alb cu condiția ca un acord cambial să stabilească modalitățile potrivit cărora biletul la ordin respectiv va putea fi ulterior completat în mod legal de către creditor.
- 51 Or, potrivit articolului 1 alineatul (1) și articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, aceasta se aplică clauzelor contractelor încheiate între un profesionist și un consumator care nu s-au negociat individual (Hotărârea din 9 septembrie 2004, Comisia/Spania, C-70/03, EU:C:2004:505, punctul 31, Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punctul 50, precum și Ordonanța din 14 septembrie 2016, Dumitraș, C-534/15, EU:C:2016:700, punctul 25 și jurisprudența citată).
- 52 În măsura în care, pe de o parte, plata creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum este garantată printr-o clauză care impune emiterea unui bilet la ordin în alb și, pe de altă parte, reglementarea națională impune încheierea unui acord cambial, respectiva clauză și respectivul acord pot intra sub incidența Directivei 93/13.
- 53 În al doilea rând, Directiva 93/13 obligă statele membre să prevadă un mecanism care să asigure că orice clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale poate fi controlată în vederea aprecierii eventualului său caracter abuziv. În acest cadru, instanței naționale îi revine sarcina să determine, ținând seama de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 5 din Directiva 93/13, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o astfel de clauză îndeplinește cerințele bunei-credințe, echilibrului și transparenței prevăzute de această directivă (Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 50, precum și jurisprudența citată).
- 54 În temeiul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, o clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.
- 55 Potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a stabili dacă o clauză poate fi calificată drept „abuzivă”, instanța națională trebuie să verifice dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o astfel de clauză în urma unei negocieri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 69, precum și Ordonanța din 22 februarie 2018, Lupean, C-119/17, nepublicată, EU:C:2018:103, punctul 30 și jurisprudența citată).
- 56 Trebuie arătat de asemenea că nici clauza care obligă debitorul să emită un bilet la ordin în alb pentru a garanta creanța creditorului în temeiul aceluși contract, nici acordul cambial nu pot fi considerate ca privind definirea obiectului principal al contractului sau caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.

- 57 Pe de altă parte, aprecierea caracterului potențial abuziv al acestei clauze și al acordului cambial va trebui să țină seama atât de cerința referitoare la dezechilibrul semnificativ, cât și de cerința de transparență care decurge din articolul 5 din Directiva 93/13. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru un consumator, informarea, înaintea încheierii unui contract, cu privire la condițiile contractuale și la consecințele respectivei încheieri este de o importanță fundamentală. Acesta decide în special pe baza respectivei informări dacă dorește să se oblige potrivit condițiilor redactate în prealabil de către profesionist (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 50, precum și jurisprudența citată).
- 58 Rezultă că o instanță națională sesizată cu litigii precum litigiile principale va trebui să stabilească dacă consumatorul a primit toate informațiile care pot avea o incidență asupra întinderii obligațiilor sale și care să îi permită să evalueze în special consecințele procedurale ale garantării creanțelor care decurg din contractul de credit de consum cu un bilet la ordin emis în alb și posibilitatea unei recuperări ulterioare a creanței exclusiv în temeiul acestui bilet la ordin. În cadrul acestei evaluări și în conformitate cu al douăzecilea considerent al Directivei 93/13, este determinant aspectul dacă clauza contractuală în cauză este redactată într-un limbaj clar și inteligibil și dacă consumatorul a avut efectiv posibilitatea de a-i analiza conținutul.
- 59 Trebuie să se amintească de asemenea că Curtea a statuat deja că articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 impune unei instanțe naționale sesizate cu un litigiu referitor la creanțe care provin dintr-un contract de credit, în sensul acestei directive, să examineze din oficiu respectarea obligației de informare prevăzute la această dispoziție și să stabilească consecințele care decurg în conformitate cu dreptul național din încălcarea acestei obligații, cu condiția ca sancțiunile să respecte cerințele prevăzute la articolul 23 din directiva menționată (Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 74).
- 60 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare în cauza C-419/18 că articolul 1 alineatul (1), articolul 3 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care, în scopul garantării plății creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum încheiat între un profesionist și un consumator, permite să se stipuleze în acest contract o obligație în sarcina debitorului de a emite un bilet la ordin în alb și care condiționează legalitatea emiterii unui astfel de bilet la ordin de încheierea în prealabil a unui acord cambial care stabilește modalitățile potrivit cărora respectivul bilet poate fi completat, sub rezerva ca această clauză și acest acord să respecte articolele 3 și 5 din această directivă, precum și articolul 10 din Directiva 2008/48, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare în cauza C-419/18 și la întrebarea în cauza C-483/18

- 61 Prin intermediul celei de a doua întrebări în cauza C-419/18 și al întrebării în cauza C-483/18, instanțele de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și articolul 10 din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care, în împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale, o instanță națională are îndoieli serioase cu privire la temeinicia unei cereri întemeiate pe un bilet la ordin care vizează garantarea creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum, iar acest bilet a fost emis inițial în alb de emitent și completat ulterior de beneficiar, instanța respectivă are obligația de a analiza din oficiu dacă clauzele convenite între părți au un caracter abuziv și, în acest sens, poate impune profesionistului să furnizeze înscrisul care atestă aceste clauze, astfel încât instanța menționată să fie în măsură să se asigure de respectarea drepturilor pe care consumatorii le au în temeiul acestor directive.

- 62 În speță, întrebarea instanțelor de trimitere privește două ipoteze distincte, în măsura în care, în primul litigiu principal din cauza C-419/18, instanța națională are la dispoziție contractul de credit de consum, în timp ce nu aceasta este situația în celelalte litigii principale.
- 63 În această primă ipoteză, din jurisprudența Curții rezultă că, în măsura în care instanța dispune de elementele de drept și de fapt necesare, este obligată să analizeze din oficiu clauzele susceptibile a fi abuzive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 64 În cea de a doua situație și în special în ceea ce privește precizările instanței de trimitere în cauza C-483/18, care arată că nu dispune de contractul dintre părțile din litigiul principal, dar că îi este cunoscut conținutul altor contracte utilizate în mod obișnuit de profesionistul respectiv, trebuie amintit că, deși, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, aceasta se aplică clauzelor care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale, ceea ce include printre altele contractele standard, nu se poate considera că o instanță „dispune de elementele de drept și de fapt”, în sensul jurisprudenței citate anterior, pentru simplul motiv că îi sunt cunoscute anumite modele de contracte utilizate de profesionist, fără ca instanța menționată să fie în posesia instrumentului care atestă contractul încheiat între părțile din litigiul aflat pe rolul său (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 47).
- 65 În această privință, guvernul polonez precizează, în observațiile prezentate în fața Curții, că nu este neobișnuit ca acordul cambial, deși constituie o convenție distinctă de contractul de credit, să fie consemnat în cadrul acestui contract.
- 66 În orice caz, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că revine instanței naționale sarcina de a dispune din oficiu măsuri de cercetare judecătorească pentru a stabili dacă o clauză ce figurează în contractul care face obiectul unui litigiu cu care este sesizată și care a fost încheiat între un profesionist și un consumator intră în domeniul de aplicare al directivei și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze (Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punctul 56, Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 44, și Hotărârea din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punctul 24). Astfel, în lipsa unui control eficient al caracterului potențial abuziv al clauzelor contractului în discuție, respectarea drepturilor conferite de Directiva 93/13 nu poate fi garantată (Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 62 și jurisprudența citată).
- 67 Rezultă că, în cazul în care o instanță națională este sesizată cu o cerere întemeiată pe un bilet la ordin emis inițial în alb și ulterior completat, care vizează garantarea creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum, cerere în legătură cu a cărei temeinicie această instanță are îndoieli serioase, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 impun ca instanța menționată să poată fi în măsură să solicite prezentarea documentelor care servesc drept temei acestei cereri, inclusiv acordul cambial, atunci când un astfel de acord constituie, potrivit reglementării naționale, o condiție prealabilă pentru emiterea acestui tip de bilet la ordin.
- 68 Trebuie subliniat de asemenea că aceste considerații de mai sus nu contravin principiului disponibilității, evocat de instanța de trimitere. Astfel, împrejurarea că o instanță națională impune reclamantului să furnizeze conținutul documentului sau al documentelor care servesc drept temei pentru cererea sa ține doar de cadrul probatoriu al procesului, întrucât o astfel de solicitare urmărește numai să se asigure de temeinicia cererii care face obiectul acțiunii.
- 69 În ceea ce privește articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48, în cazul în care o instanță națională a constatat din oficiu o încălcare a acestei dispoziții, ea este obligată, fără să aștepte să formuleze consumatorul o cerere în acest scop, să stabilească toate consecințele care decurg, potrivit dreptului

național, dintr-o astfel de încălcare, sub rezerva respectării principiului contradictorialității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 71, precum și jurisprudența citată).

- 70 După ce a stabilit, pe baza elementelor de fapt și de drept de care dispune sau care i-au fost comunicate în urma măsurilor de cercetare judecătorească pe care le-a luat din oficiu în acest sens, că o clauză intră în domeniul de aplicare al directivei, dacă instanța națională constată că acea clauză prezintă un caracter abuziv, ea este, în principiu, obligată să informeze părțile în litigiu cu privire la acest aspect și să le invite să îl dezbate în contradictoriu, potrivit modalităților prevăzute de normele naționale de procedură (Hotărârea din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punctul 31).
- 71 În speță, potrivit guvernului polonez, articolul 10 din Legea privind biletele la ordin nu ar împiedica o instanță națională să constate că acea creanță întemeiată pe un bilet la ordin nu există în ceea ce privește cuantumul care depășește suma care rezultă din acordul cambial. O astfel de concluzie s-ar putea reține nu numai în urma unei obiecții ridicate de consumator, ci și din oficiu, în conformitate cu jurisprudența Curții în materie. De asemenea, întrucât acordul cambial constituie o condiție pentru emiterea unui bilet la ordin în alb care este ulterior completat, rațiunea sa de a fi ar consta tocmai în posibilitatea pe care o instituie de a controla utilizarea acestui tip de bilet la ordin și suma înscrisă ulterior în acesta din urmă.
- 72 Cu toate acestea, potrivit instanțelor de trimitere, ele ar putea examina conformitatea completării biletului la ordin cu acordul încheiat doar în cazul invocării unei excepții în acest sens de către debitor.
- 73 În această privință, trebuie amintit că obligația unui stat membru de a lua toate măsurile necesare pentru atingerea rezultatului prevăzut de o directivă este o obligație imperativă, prevăzută la articolul 288 al treilea paragraf TFUE și de directiva însăși. Această obligație de a adopta toate măsurile generale sau speciale se impune tuturor autorităților statelor membre, inclusiv autorităților judiciare, în cadrul competențelor acestora (Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 76, precum și jurisprudența citată).
- 74 În speță, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al anumitor clauze și existența unor mențiuni obligatorii de informare într-un contract de credit constituie o normă procedurală în sarcina autorităților judiciare (Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 77, precum și jurisprudența citată).
- 75 Astfel, atunci când aplică dreptul intern, instanțele naționale sunt ținute să îl interpreteze, în cea mai mare măsură posibilă, în lumina textului și a finalității directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit de aceasta (Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 79, precum și jurisprudența citată).
- 76 În acest context, din jurisprudența Curții rezultă că, atunci când nu pot să interpreteze și să aplice reglementarea națională în conformitate cu cerințele Directivei 93/13, instanțele naționale au obligația de a examina din oficiu dacă prevederile convenite între părți au un caracter abuziv, lăsând, dacă este necesar, neaplicată orice dispoziție sau jurisprudență națională care s-ar opune unei asemenea examinări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punctele 32, 34 și 35, Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 42 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanzmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punctul 46).
- 77 Rezultă că trebuie să se răspundă la a doua întrebare în cauza C-419/18 și la întrebarea adresată în cauza C-483/18 că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care, în

împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale, o instanță națională are îndoieli serioase cu privire la temeinicia unei cereri care se bazează pe un bilet la ordin care vizează garantarea creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum, iar acest bilet a fost emis inițial în alb de emitent și completat ulterior de beneficiar, instanța respectivă are obligația de a examina din oficiu dacă clauzele convenite între părți au un caracter abuziv și, în acest sens, poate impune profesionistului să furnizeze înscrisul care atestă aceste clauze, astfel încât instanța menționată să fie în măsură să se asigure de respectarea drepturilor pe care consumatorii le au în temeiul acestor directive.

Cu privire la cheltuielile de judecată

78 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolul 1 alineatul (1), articolul 3 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care, în scopul garantării plății creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum încheiat între un profesionist și un consumator, permite să se stipuleze în acest contract o obligație în sarcina debitorului de a emite un bilet la ordin în alb și care condiționează legalitatea emiterii unui astfel de bilet la ordin de încheierea în prealabil a unui acord cambial care stabilește modalitățile potrivit cărora respectivul bilet poate fi completat, sub rezerva ca această clauză și acest acord să respecte articolele 3 și 5 din această directivă, precum și articolul 10 din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**
- 2) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care, în împrejurări precum cele în discuție în litigiile principale, o instanță națională are îndoieli serioase cu privire la temeinicia unei cereri care se bazează pe un bilet la ordin care vizează garantarea creanței rezultate dintr-un contract de credit de consum, iar acest bilet a fost emis inițial în alb de emitent și completat ulterior de beneficiar, instanța respectivă are obligația de a examina din oficiu dacă clauzele convenite între părți au un caracter abuziv și, în acest sens, poate impune profesionistului să furnizeze înscrisul care atestă aceste clauze, astfel încât instanța menționată să fie în măsură să se asigure de respectarea drepturilor pe care consumatorii le au în temeiul acestor directive.**

Semnături